

ДО ВИВЧЕННЯ КОМАХ З НЕПОВНИМ ПЕРЕТВОРЕННЯМ (INSECTA: НЕМІМЕТАВОЛА) ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Зінченко О. П.

кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології

Сухомлін К. Б.

кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології

Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки

м. Луцьк

Шацький національний природний парк (ШНПП) був створений у 1983 році. Протягом перших 20-ти років з моменту створення парку (1993–2003 рр.) на його теренах було розпочате інтенсивне вивчення комах найбільш масових груп [6]. На той час Р. С. Павлюком було виявлено 28 видів бабок, які належали до 6 родин [3, 8]. У наступні 10 років (2003–2013 рр.) розширилося коло фахівців, які охопили дослідженнями і нові групи.

Дослідження бабок були продовжені Л. А. Хрокало [12], яка у 2005–2008 рр. в прибережній зоні озер Світязь та Піщане відзначала 16 видів бабок, в тому числі два види (*Sympsecta fusca*, *Sympetrum striolatum*), які нові для району Шацьких озер.

Т. І. Пушкар у ШНПП в 2006 р. досліджував прямокрилих комах. Він зареєстрував 21 вид коротковусих прямокрилих з 3 родин [11].

Дослідженням водяних клопів на території Шацького Поозер'я займалась М. О. Грандова, яка виявила 21 вид [4]. Усі виявлені клопи належать до широко розповсюджених бореальних видів.

Загалом, число геміметаболічних комах сягнуло 72 видів з 3 рядів.

Метою нашого дослідження було вивчення сучасного стану фауни комах з неповним перетворенням, знаходження нових для території ШНПП видів, дослідження їх біотопічної приуроченості та поширення в межах парку.

Матеріалом для роботи були публікації різних авторів, літописи ШНПП, власні збори авторів на території Шацького р-ну поблизу с. Світязь у 2013 р та матеріали ентомологічних колекцій кафедри зоології СНУ імені Лесі Українки. Дослідження були проведені маршрутним методом з використанням стандартних методик вилову наземних комах. Визначення матеріалу проводили за визначниками і монографіями комах України і Європейської частини колишнього СРСР [1–2, 5, 7, 10].

У червні – серпні 2013 р. у процесі маршрутних обстежень території парку були досліджені біотопи, що знаходилися поблизу бази практик «Гарт» Східноєвропейського національного університету. Загалом було

ідентифіковано для даної території 1 нову форму і 13 видів геміметаболічних комах з 9 родин, що належать до 6 рядів.

Ряд Бабки (Odonata)

З літературних джерел у складі фауни було відомо 30 видів бабок з 2 підрядів із 6 родин [3, 8, 9, 12].

Рівнокрилі бабки (Zygoptera) представлені 2 родинами: Lestidae: *Lestes barbarus* (Fabr.), *L. dryas* Kirby, *L. sponsa* (Hansemann), *L. virens* (Charp.), *Sympecma fusca* (Vander Linden), *Sym. paedisca* (Brauer); Coenagrionidae: *Coenagrion hastulatum* Charp., *C. puella* (L.), *C. pulchellum* (Vander Linden), *Erythromma najas* (Hansemann), *Ischnura elegans* (Vander Linden), *I. pumilio* (Charp.), *Enallagma cyathigerum* (Charp.). Різнокрилі бабки (Anisoptera) включають 4 родини: Aeshnidae: *Aeshna grandis* (L.), *A. mixta* Latr.; Gomphidae – *Gomphus vulgatissimus* (L.); ordulidae: *Cordulia aenea* (L.), *Somatochlora flavomaculata* (Vander Linden), *Epithea bimaculata* (Charp.); libellulidae: *Orthetrum cancellatum* (L.), *Libellula depressa* (L.), *L. quadrimaculata* L., *Sympetrum danae* (Sulzer), *S. depressiusculum* (Selys), *S. flaveolum* (L.), *S. striolatum* (Charp.), *S. sanguineum* (Muller), *S. vulgatum* (L.), *Leucorrhinia albifrons* (Burm.), *L. caudalis* (Charp.).

У 1984 р. Р. С. Павлюком з смт. Шацьк оз. Чорне та с. Мельники оз. Пісочне відмічена типова форма дуже рідкісного виду *Leucorrhinia caudalis* (Charpentier, 1840) [3]. Ми зареєстрували 17.06.2013 біля оз. Світязь в окол. с. Світязь 1 екз. нової для досліджуваної території, рідкісної форми цього виду – ab. *pteromaculata* Artob.

Родина Красуні (Calopterygidae)

Бабка-красуня блискуча *Calopteryx splendens* Harris, 1780: окол. с. Світязь, 17.06.2013, 1 самець.

Ряд Шкірястокрилі (Dermaptera)

Родина Forficulidae

Щипавка звичайна – *Forficula auricularia* (Linnaeus, 1758): окол. с. Світязь, ліс, 12.08.2013, 1 самець.

Ряд Таргани (Blattoptera)

Родина Деревні таргани або Блателіди (Blattellidae)

Тарган лісовий – *Ectobius sylvestris* (Poda, 1761): окол. с. Світязь, чорничник, 18.06.2013, 1 самець, 3 самки.

Ряд Богомоли (Mantoptera)

Родина Богомоли (Mantidae)

Богомол звичайний *Mantis religiosa* Linnaeus, 1758: с. Піща, серпень 2013, 1 екз. (за усним повідомленням О. М. Кравченка).

Ряд Напівтвердокрилі (Hemiptera)

М. О. Грандова [4] зареєструвала 13 видів інфраряду Nepomorpha з 5 родин (Nepidae: *Nepa cinerea* L., *Ranatra linearis* (L.), Corixidae: *Cymatia coleoptrata* (Fabr.), *Corixa dentipes* (Thomson), *Hesperocorixa linnaei* (Fieb.), *Hesperocorixa sahlbergi* (Fieb.), *Callicorixa praeusta* (Fieb.), *Sigara striata* (L.), *Sigara falleni* (Fieb.), *Sigara semistriata* (Fieb.) Naucoridae – *Ilyocoris cimicoides* L., Notonectidae – *Notonecta glauca* L., Pleidae – *Plea minutissima* Leach) та з інфраряду Gerromorpha – 8 видів,

що належать до 3 родин (Hebridae: *Hebrus ruficeps* Thomson, *Hebrus pusillus* (Fall.); Hydrometridae – *Hydrometra gracilenta* Horvath; Gerridae: *Aquarius paludum* (Fabr.), *Gerris lateralis* Schummel, *Gerris lacustris* (L.), *Gerris odontogaster* (Zett.), *Gerris argentatus* Schummel).

Інфраряд Pentatomomorpha

Родина Щитники-черепашки (Scutelleridae)

Вологолюбна черепашка *Eurygaster testudinaria* (Geoffroy, 1785): окол. с. Світязь, 19.06.2013, 1 самка.

Родина Щитники (Pentatomidae)

Крайовик щавлевий *Coreus marginatus* Linnaeus, 1758: окол. с. Світязь, 22.06.2013, 1 екз.

Клоп ягідний *Dolycoris baccarum* Linnaeus, 1758: окол. с. Світязь, 18.06.2013, 1 екз., 19.06.2013, 1 екз.

Графозома смугаста, або клоп італійський *Graphosoma lineatum* Linnaeus, 1758: окол. с. Світязь, 19.06.2013, 1 екз.

Клоп капустяний *Eurydema ventralis* Kolenati, 1846: окол. с. Світязь, 25.06.2013, 1 екз.

Щитник ріпаковий *Eurydema oleracea* (Linnaeus, 1758): окол. с. Світязь, 17.06.2013, 1 екз.

Елія гостроголова *Aelia acuminata* (Linnaeus, 1758): окол. с. Світязь, 17.06.2013, 1 екз.

Ряд Прямокрилі (Orthoptera)

Т. І. Пушкар зареєстрував 21 вид підряду Коротковусі прямокрилі Caelifera з 2 надродин і 3 родин [11].

Надродина Tetrigoidea включає родину Tetrigidae: *Tetrix tenuicornis* (Sahlb.), *T. undulata* (Sowerby), *T. subulata* (L.), а надродина Acridoidea – дві родини: Catantopidae – *Calliptamus italicus* (L.) та Acrididae: *Chrysochraon dispar* (Germ.), *Euthystria brachyptera* (Ocskay), *Stenobothrus stigmaticus* (Ramb.), *Omocestus haemorrhoidalis* (Charp.), *O. viridulus* (L.), *Myrmeleotettix maculatus* (Thunb.), *Chorthippus apricarius* (L.), *Ch. biguttulus* (L.), *Ch. brunneus* (Thunb.), *Ch. mollis* (Charp.), *Ch. dorsatus* (Zett.), *Ch. albomarginatus* (Deg.), *Ch. montanus* (Charp.), *Ch. parallelus* (Zett.), *Aiolopus thalassinus* (Fabr.), *Stethophyma grossum* (L.), *Oedipoda caerulescens* (L.).

Підряд Довговусі прямокрилі (Ensifera)

Надродина Коники (Tettigonoidea)

Родина Коники справжні (Tettigoniidae)

Коник зелений *Tettigonia viridissima* (Linnaeus, 1758): окол. с. Світязь, 18.06.2013, 1 личинка самки, 19.06.2013, 1 личинка самця.

Надродина Цвіркунові (Grylloidea)

Родина Цвіркуни (Gryllidae)

Цвіркун польовий *Gryllus campestris* Linnaeus, 1758: окол. с. Подманово, луки, 19.06.2013, 3 самця, 3 самки.

Родина Вовчки (Gryllotalpidae)

Вовчок звичайний *Gryllotalpa gryllotalpa* (Linnaeus, 1758): с. Світязь, 19.06.2013, 1 личинка, 22.06.2013, 1 личинка.

Отже, видове різноманіття комах ШНПП доповнене 13 видами з 9 родин і фауна геміметаболічних комах ШНПП сьогодні нараховує 85 видів, які належать 26 родинам з 6 рядів. Проте, ентомофауна в межах ШНПП досліджена все ще нерівномірно і потребує подальшого глибокого і систематичного вивчення, оскільки реальна кількість видів комах є дещо більшою, що й підтвердили наші останні дослідження.

Література

1. Бей-Биенко, Г. Я. Фауна СССР. Вып. 5. Насекомые кожистокрылые. [Текст] / Г. Я. Бей-Биенко. – М. ; Л. : АН СССР, 1936. – 240 с.
2. Бей-Биенко, Г. Я. Фауна СССР : Новая серия, № 40. Насекомые таракановые [Текст] / Г. Я. Бей-Биенко. – М. ; Л. : АН СССР, 1950. – 345 с.
3. Горб, С. Н. Стрекозы (Odonata) Украины : фаунистический обзор [Текст] / С. Н. Горб, Р. С. Павлюк, З. Д. Спурис // Вестник зоологии. – 2000. – Отд. вып. № 15. – С. 3–155.
4. Грандова, М. А. К изучению фауны водных полужесткокрылых насекомых (Heteroptera: Nerotomorpha, Gerrhotorpha) НП «Шацькие озера» [Текст] / М. А. Грандова // Междунар. науч.-практ. конф. «Биоразнообразие и устойчивое развитие» : тез. докл., Симферополь, 19–22 мая 2010. – Симферополь, КНЦ, 2010. – С. 33–37.
5. Жужиков, Д. П. Тараканы рядом с нами : определитель [Текст] / Д. П. Жужиков, Н. А. Алешо. – М. : [б. и.], 1997. – 44 с.
6. Зінченко, О. П. Стан вивченості тваринного світу Шацького національного природного парку [Текст] / О. П. Зінченко // Наук. вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки : І міжнар. наук.-практ. конф. : Шацький національний природний парк : регіональні аспекти, шляхи та напрямки розвитку. – 2007. – № 11. – Ч. 1. – С. 187–193.
7. Определитель насекомых европейской части СССР. Т. I. Низшие, древнекрылые, с неполным превращением [Текст] / Под общ. ред. чл.-корр. Г. Я. Бей-Биенко. – М. ; Л. : Наука, 1964. – 936 с.
8. Павлюк, Р. С. Фауна бабок (Insecta, Odonata) північно-західної частини Волинського полісся [Текст] / Р. С. Павлюк // Вісн. Львів. держ. ун-ту ім. Івана Франка. Сер. Біологія. – 1974. – Вип. 7. – С. 74–84.
9. Павлюк, Р. С. Стрекозы западных областей Украины [Текст] / Р. С. Павлюк // Latv. Entomol. – 1990. – Vol. 33. – S. 38–80.
10. Пучков, В. Г. Фауна Украины [Текст] : в 40 т., Т. 21. Щитники. Вип. 1 / В. Г. Пучков. – К. : АН УРСР, 1961. – 338 с.
11. Пушкар, Т. І. Фауна й екологія коротковусих прямокрилих (Orthoptera, Caelifera) Шацького національного природного парку [Текст] / Т. І. Пушкар // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2009. – № 2. – С. 118–126.
12. Хрокало, Л. А. Бабки (Odonata) та деякі двокрилі комахи (Diptera: Calliphoridae; Sarcophagidae) регіону Шацьких озер / Л. А. Хрокало, Ю. Г. Вервес // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2009. – № 2. – С. 114–118.